

змістом це нагадує тактичну операцію, яка включає систему організаційних, оперативно-розшукових і тактичних заходів входження в злочинну групу і отримання інформації, що має значення для розкриття злочину. Якщо розглядати ці дії як слідчі, виникають сумніви щодо термінів, які передбачені для її проведення — шість місяців або строк досудового розслідування.

Цікаво визначити і роль слідчого у проведенні даної слідчої дії. Відповідно до закону про «ОРД» він не наділений правом на здійснення оперативно-розшукової діяльності. Навряд чи таким правом його може наділити новий КПК України. Даний вид діяльності і відносин, що при цьому виникають регулюється спеціальним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Отже, незважаючи на видимі перспективи розширення засобів інформаційного забезпечення розслідування, шляхом включення до КПК негласних слідчих дій, їх перелік і порядок проведення потребують подальшого опрацювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. — М. : Издательство БЕК, 1997. — 342 с.

ВИКОРИСТАННЯ У ДОКАЗУВАННІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

ГАЛАГАН Володимир Іванович,

*професор кафедри галузевих правових наук
факультету правничих наук Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
доктор юридичних наук, професор*

Більше 50 років чинним є Кримінально-процесуальний кодекс України (далі — КПК), затверджений Законом від 28 грудня 1960 року. За цей тривалий час КПК зазнав чисельних змін і доповнень, у тому числі кардинальних, однак залишається дієвим процесуальним законом, за яким наразі працюють тисячі слідчих органів внутрішніх справ, прокуратури, органів безпеки, податкової міліції. Тож при ознайомленні з наявними проектами КПК, покликаними замінити чинний КПК, вони мимоволі між собою порівнюються з

точки зору позитивних сторін і положень, з якими погодитися не можна. Не є винятком і черговий проект КПК станом на 1 липня 2011 року, розроблений робочою групою при Президентові України (далі — проект).

Насамперед, слід зазначити ряд прогресивних моментів проекту. Зокрема, заслуговує на увагу і підтримку пропозиція розробників проекту законодавчо закріпити структуру клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та ухвали судді, встановити конкретний час — шість годин з моменту отримання клопотання, протягом яких слідчий суддя зобов'язаний його вирішити по суті (статті 232, 244 проекту). Вирішення цих питань саме таким чином зупинить численні суперечки у спеціальній літературі щодо питань структури процесуальних документів, що подаються до суду та строків їх розгляду.

Разом з тим, привертають до себе увагу нові положення проекту, що відчутно відрізняються від норм чинного КПК. Так, у проекті слідчі дії пропонується поділити на дві групи: слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії. Обидві групи слідчих дій, відповідно до частини 2 статті 92 проекту, віднесені до засобів збирання доказів. При цьому, термін «розшукові» стосовно до слідчих дій і раніше використовувався у літературі та нині принципів зауважень не викликає. До них, на нашу думку, за чинним КПК можуть бути віднесені, наприклад, такі слідчі дії, як допит, обшук, огляд, відтворення обстановки та обставин події, при проведенні яких зусилля слідчого спрямовані на встановлення тих обставин (пошук особи, що вчинила злочин, його матеріальних слідів тощо), що у ході подальшого розслідування дозволять приймати правильні процесуальні й тактичні рішення.

У проекті визначається, хоча і не досить вдало, перелік слідчих (розшукових) дій — допит, пред'явлення для впізнання, обшук, огляд, слідчий експеримент, освідування, проведення експертизи. Щодо негласних слідчих (розшукових) дій, такий перелік у одній нормі проекту відсутній. Саме до таких дій розробники проекту відносять, зокрема, контроль за вчиненням злочину, втручання у приватне спілкування, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, спостереження за особою, річчю або місцем та інші дії, що за своєю сутністю навряд чи відносяться до дій слідчого, який не має для їх проведення ні необхідних знань і навичок, ні технічних засобів, ні допоміжних сил. Такі дії, на наше переконання, мають відноситися до оперативно-розшукових заходів і проводити їх повинні органи дізнання в межах взаємодії зі слідчим.

До джерел доказів, відповідно до частини 2 статті 84 проекту, віднесені показання, речові докази, документи, висновки експертів. При цьому, документом (частина 1 статті 98) є спеціально створений з метою збережен-

ня інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставини, що встановлюються під час кримінального провадження. У пункті 3 частини 1 статті 98 проекту визначається, що до документів належать складені у порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії.

Отже, протоколи слідчих дій, у тому числі негласних, як дій процесуальних, порядок провадження яких передбачений у окремих нормах проекту, відносяться, по-перше, до засобів збирання доказів, по-друге, до джерел доказів, по-третє, до документів. За таких обставин протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні широко використовуватися у доказуванні відповідно до частини 1 статті 252 проекту на тих же підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Зокрема, результати їх проведення були б результативними при застосуванні таких рекомендованих криміналістикою досить ефективних у практичній діяльності тактичних прийомів, як пред'явлення доказів. У цьому випадку, з метою подолання негативної поведінки особи, їй надаються для ознайомлення окремі документи (акти ревізій, довідки), протоколи слідчих дій, речові докази, висновки експертів тощо. Ознайомившись з ними, особа впевнюється у доведеності важливих обставин справи, після чого сама обирає подальшу лінію своєї поведінки.

Однак, відповідно до частини 1 статті 242 проекту, негласні слідчі (розшукові) дії — це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факти та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. Очевидно, що до таких виняткових випадків можливого розголошення не відносяться ситуації, коли виникає необхідність пред'явити особі докази при досудовому розслідуванні. Адже особа знайомиться з протоколом і отримує відомості про факти, визначені у ньому. Тож виконати у цьому випадку вимогу процесуальної норми проекту щодо нерозголошення отриманих відомостей про факти вкрай складно.

Виникає ряд запитань щодо забезпечення прав підозрюваного при досудовому розслідуванні. Так, відповідно до пункту 14 частини 2 статті 45 проекту, підозрюваний має право на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування після його закінчення. Нині чинний КПК передбачає складання обвинувального висновку, в описовій частині якого зазначаються, зокрема, докази, які зібрано в справі, показання кожного з обвинувачених по суті пред'явленого йому обвинувачення, доводи, наведені ним на свій захист і результати їх перевірки, з посиланням на аркуші справи (частини друга-

третья статті 223 КПК). Саме ці докази та їх процесуальні джерела будуть досліджуватися у першу чергу в судовому засіданні при розгляді справи по суті.

Натомість, у проєкті не передбачене пред'явлення обвинувачення, а за результатами розслідування складається обвинувальний акт. Відповідно до частини 2 статті 287 проєкту, цей процесуальний документ повинен містити наступні відомості: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення; 6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; 7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження.

Структура запропонованого у проєкті обвинувального акта наводить на думку, що у ньому не передбачається зазначати конкретні відомості про факти та їх процесуальні джерела, на яких ґрунтується підозра щодо особи, стосовно якої закінчене провадження у кримінальній справі. За таких обставин виникає питання щодо порушення права на захист цієї особи. Адже при ознайомленні з матеріалами справи і у подальшому, при одержанні копії обвинувального акту (частина 4 статті 287 проєкту) підозрюваному достовірно невідомо, які докази будуть досліджуватися у суді, а які — ні.

Ці та інші обставини, на наше переконання, свідчать про практичну складність використання у доказуванні результатів негласних слідчих (розшукових) дій, а тому глава 21 проєкту підлягає істотному доопрацюванню.